

است که از دو در آهنین، از ایوانها به صحن بقعه می آیند. طرف شرقی نمای
 حدید، عباسیه قدیم و طرف غربی آن زینبیه (۱) قدیمی برجاست. (عکس
 شماره ۱۲)

بقعه باباحسن در لوندویل (۲) آستارا

باباحسن از پیرانی است که شاگردی شیخ زاهد گیلانی را کرده است.
 صندوقی کوچک چوبین در میان بقعه ای سفال سردر میان درختان کیش است.
 اطراف بقعه این مرد قبرستان عمومی و قدیمی است.

بقعه باباعلی در دهکده باباعلی

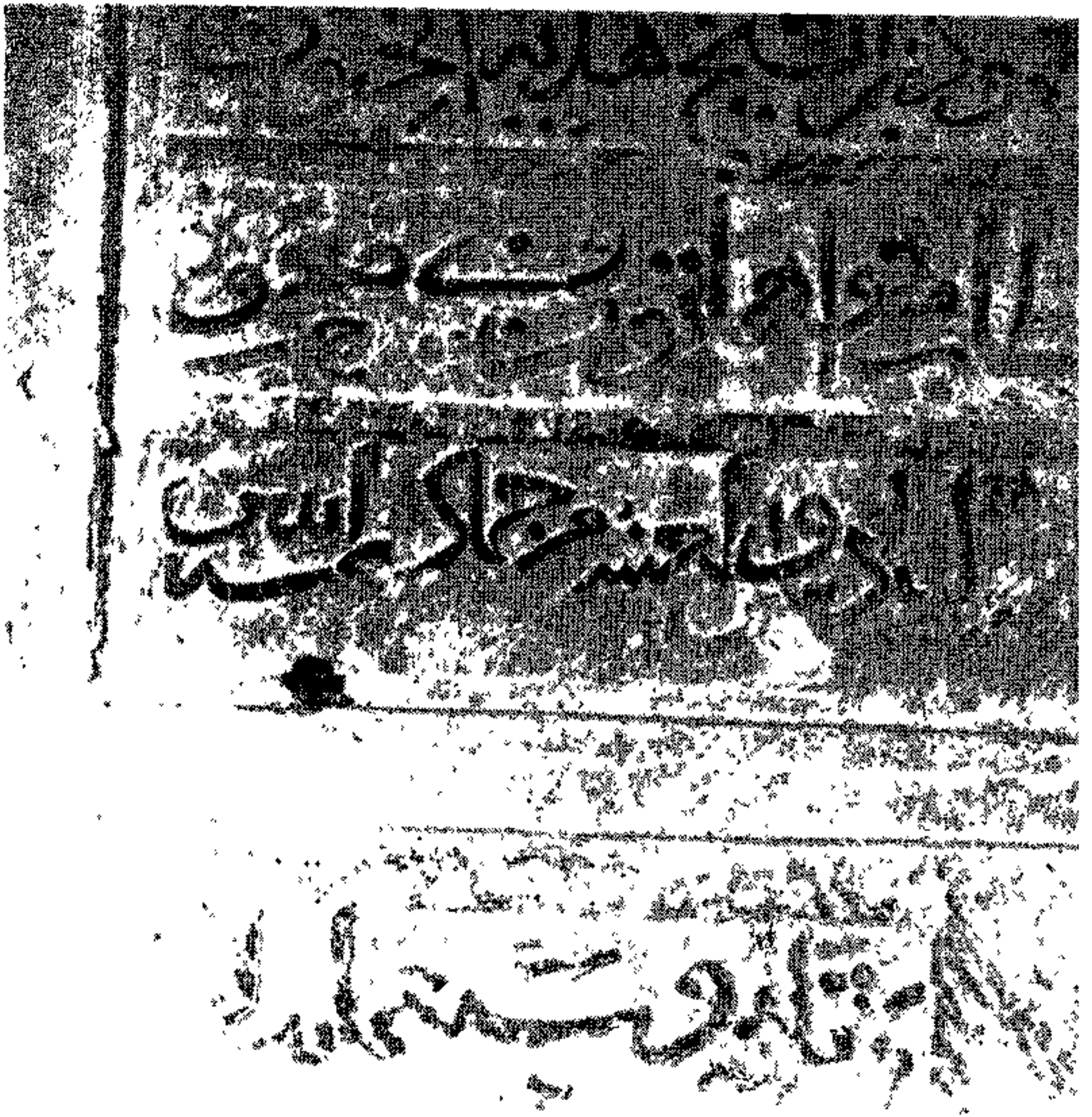
این مرد بررگ ار کسادی است که خدمت شیخ زاهد گیلانی را کرده
 است. مرار او در آبادی سیصد خانواری به نام بابا علی است که ار کنار آب
 رودخانه جیلو بند در حدود پنج فرسنگ بالامی رود نئائی است چوبین و ساده با
 صندوقی ساده و بدون تریس و بامی لت پوش.

مزار بابا مری کنار رودخانه ویزنه.

شامل نئائی چوبین و ساده و بدون تریس است. مرار این مرد دور ار آبادی
 واز کنار رودخانه ویزنه، در حدود پنج فرسنگ بالامی رود. اطراف این بقعه
 قبرستان ارمان و اشرف محل است.

(۱) در این صفحات، مسجد مردانه را عباسیه و مسجد زنانه را ریمیه خوانند.

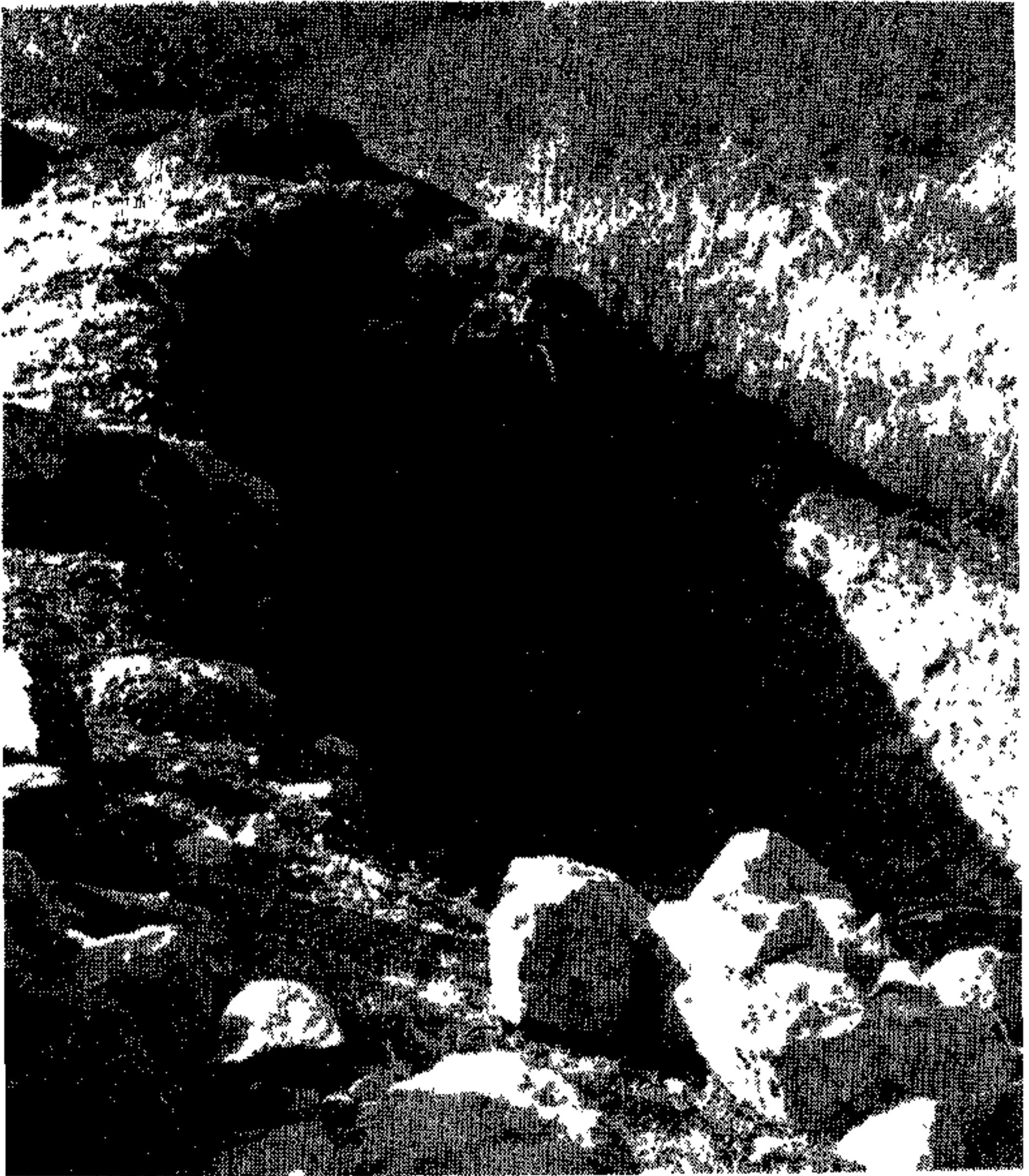
(۲) بفتح لام و واو و کسر دال

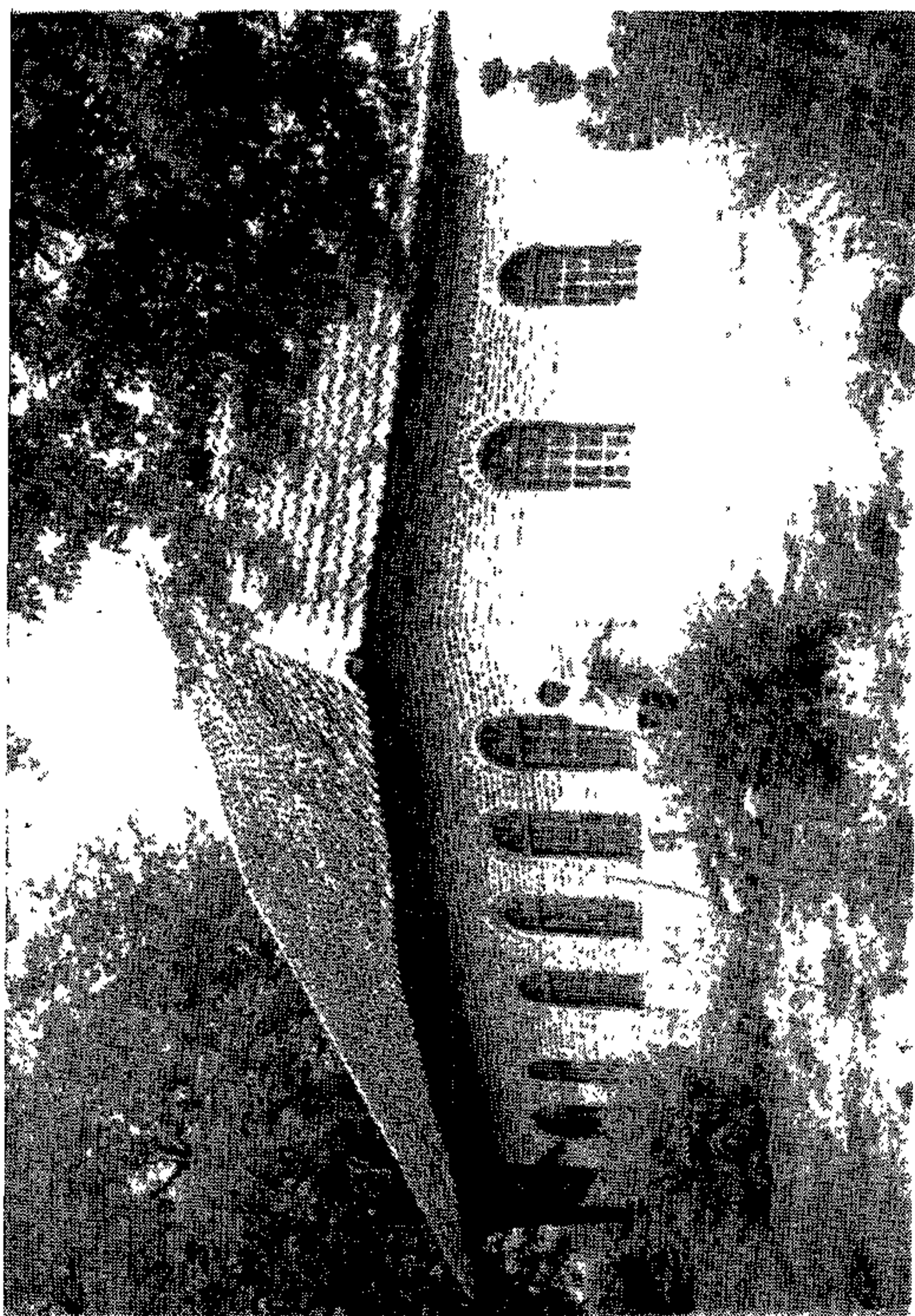
عکس شماره ۳ - قسمتی از سسک قبر شیخ محمود حیوی

عکس شماره ۴ - نقش سسگ مراد شیخ محمود حیوی

عکس شماره ۵ - اطاقی که در دل سنگ در صندح جنگلی
کند شده است

U. S. N. A. C.

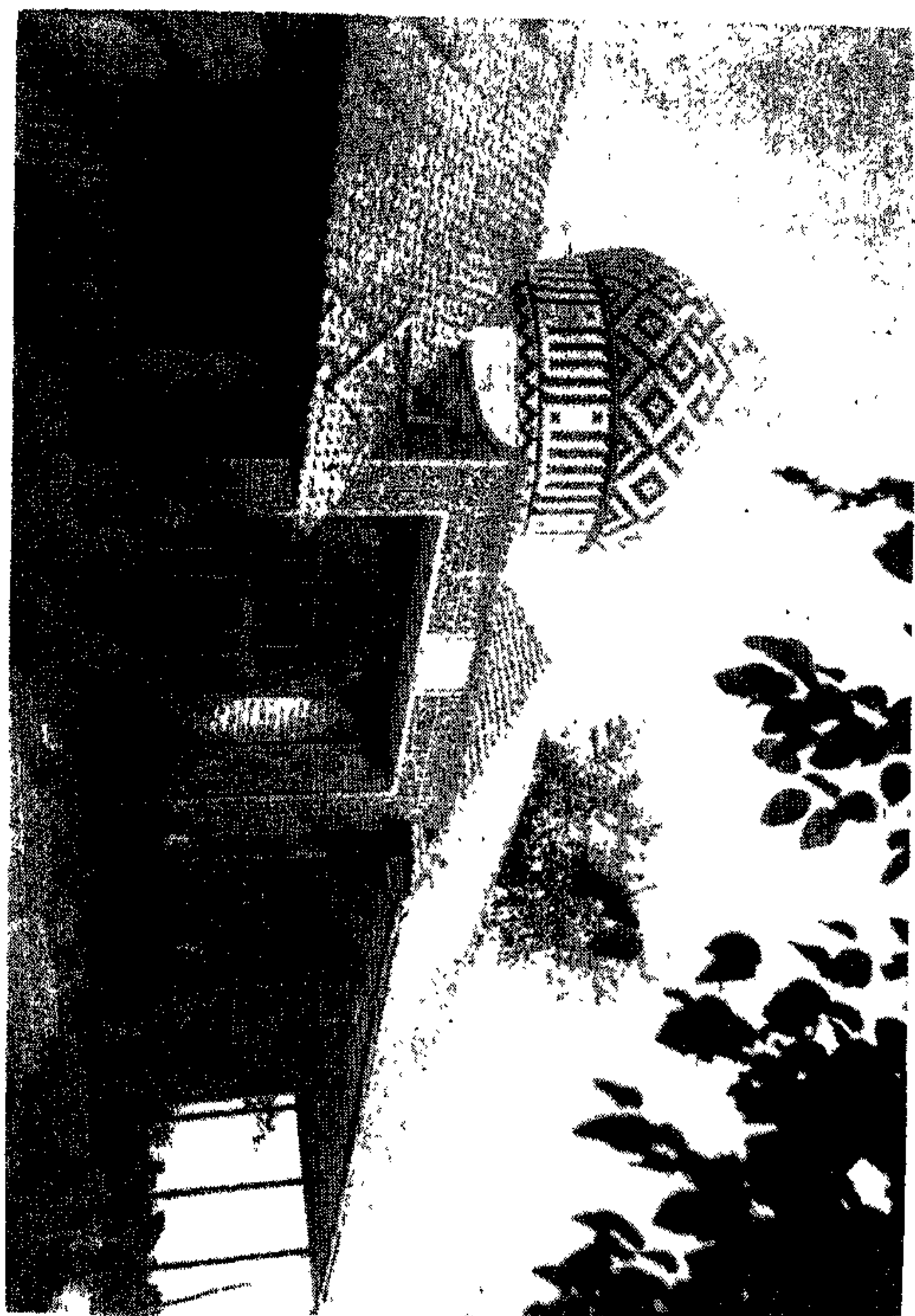
عکس شماره ۷ - قسمتی از روشنه و نقوش سنک مرمر در تخته پیر قطب الدین

عکس شماره ۸ - روشنه ها و نقوش سنک مرمر در تخته پیر قطب الدین

عكس شماره ۹ - نقوش يك سر سميگه قمری كه در كفش كن پير
قطب الدين است

بخش دوم

جغرافیای تاریخی کرگان رود

بخش کرگان رود در حاشیه جنوب غربی دریای خزر است . . . از شمال به زمین واستارا ، از غرب به اردبیل و خلخال و از جنوب به اسالم محدود می شود . این بخش رویهمرفته منطقه ای کوهستانی است . خاک هموار آن در طول دوازده تا سیزده کیلومتر از بای کوه شروع می شود و به عرض دو تا سه کیلومتر و نیم به لب دریا ختم می گردد . ارتفاعات حنکلی میان این سرزمین هموار و مناطق بیلاقی ، به نام «روهان کیلان» یا «میان روهان» معروف است . در تابستان به علت گرما ، در سرزمینهای هموار نمی توان ماند و تمام سکنه این بخش هم به همین علت به بیلاق می روند . درارای کرگان رود از شمال به جنوب چهل و هشت کیلومتر و دهیای آن از شرق به غرب سی و سه کیلومتر است .

خواجه رشیدالدین فصل الله می نویسد که هنگام حمله معولان به کیلان در سال ۷۰۶ هجری ، امیر چوپان از راه آستارا و سهند و گسکر خود را به کیلان رسانید . این گفته می رساند که اراضی میان آستارا و گسکر را «سهند» می خوانده اند . حمدالله مستوفی گوید «اصههد از اقلیم چهارم است . طولش از حالات «وه» و عرض از حط استوا «لح» شهری وسط است حاصلش عله و برنج و اندکی میوه باشد ولایت بسیار است و قریب صدباره دبه از توابع اوست . حقوق دیوانیش دو تومان و نه هزار دینار است» (۱) با این شرح معلوم می شود که سرزمین اصههد میان سی و هشت درجه عرض شمالی و هشتاد

و پنج درجه طول شرقی جزایر خالدات است ، درجات عرض شمالی چنانکه حمدالله ذکر کرده است ، با عرض حاك منطقه تالش نشین سازش دارد . اما هشتاد و پنج درجه طول شرقی آن صحیح به نظر نمی‌رسد . احتمال می‌توان داد که به جای عدد «وه» عدد «به» از ریز قلم حمدالله در آمده است که پنجاه و هشت درجه می‌شود و با افزودن بیست درجه تقریبی اختلاف طول جزایر خالدات با گرینویچ ، تقریباً با طول امروزی سازش پیدا می‌کند

میرظهیرالدین مرعشی در د کسر وقایع سال ۸۷۹ همراه لشکر بابی بوده است که از گیلان به خلخال می‌رفته‌اند این نقاط را از انزلی تا خلخال یاد می‌کند : تری‌دری‌سر - رورسر گسگر - کتیک‌دارنه - خشما او ان - گیلان - ریک درخواحه گری - کومریک - تول - بزم خلخال . (۱)

شهر مهم بخش کرگان رود ، شهر «ریک» است که معمولاً به نام کرگان رود خوانده می‌شود . این شهر در عرض شمالی سی و هفت درجه و چهار و نه دقیقه و طول شرقی چهل و نه درجه و یک دقیقه قرار گرفته است .

اصل تالشان از کجاست ؟

خجکو می‌گوید که چنگیرحان با سلطان محمد خدا بنده ، با نظر و یاری امیرجویان ، طوائفی از مغولان را در خاک میان آذربایجان و گسگر جای داده است . طالش ، نام سر کرده این طوائف بوده است ، با اینکه خود مغولان در ساکنان این نواحی حل شده‌اند ، اما نام تالش بر طوائف مغول این صفات باقی مانده است و طوائفی که از دیناچال تا لنکران را محل سکونت خود قرار داده‌اند به این نام خوانده می‌شوند . نظر خجکو صحیح نیست زیرا نام تالش بیش از حمله مغول در آثار جغرافیائی و سوشته‌های تاریخی آمده است (۲) دلیل دیگری که می‌توان برای رد گفته خجکو آورد آنست که زبان تالشان یکی از لهجه‌های اصیل فارسی است و با هیجیک از لهجه‌های

ترکی و مغولی ارتباط ندارد .

ربان و مذهب تالشان کرگان رود .

تالشان کرگان رود اهل سنت و جماعت اند مگر حان لیسار و هرهدشت و نوکران ایشان که شیعی مذهب اند . ساکنان بخش کرگان رود به زبان تالشی و ترکی سخن می گویند را بینو که تا سال ۱۳۳۱ هجری در گیلان بوده است جمعیت این بخش را پنج هزار خانوار نوشته است . (۱)

رودخانه قابل ذکر این بخش کرگان رود است که سرچشمه های آن در کوهپای میان آذربایجان و بخش کرگان رود است و از مغرب به مشرق جاری است و به دریای خزر می ریزد در بهار سیلابی است و در تابستان نیز خشک نمی شود .

آق اولر منطقه ییلاقی :

ییلاق حان کرگان رود . آق اولر است (۲) فریزر در ماه ژوئن سال ۱۸۲۱ میلادی ، آق اولر را دیده است . در همین محل فریزر ، بالاحان را که در این وقت ، خان کرگان رود بوده ، ملاقات کرده است . تربیت و بیجاوت و اصالت بالاحان ، بطر فریزر را حلب کرده است . (۳)

فریزر راهی را که از کرگان رود به آق اولر و از آنجا به اردبیل می رود ، درباره شاه راه شاه عباسی می داند و می نویسد که این راه عادی و معمولی مالرو نیست . زیرا نقاط خطرناک آن تراشیده و دستکاری شده است (۴)

این بطر صحیح نیست ، زیرا عبدالفتاح می نویسد که شاه عباس به بهراد - بیك دستور داد ، از ابتدای آستارا تا سرحد و سامان هازندران در ترتیب شوارع و تعمیر دلها دقیقه ای فروگذار ننماید بهراد بیك راهها و پلها را از آستارا تا اسحجین مرتب و معمور کرد . (۵)

۱ - گیلان را بینو ص ۹۲ ۲ - گیلان را بینو ص ۹۳

(۳) سفرنامه فریزر از آستارا تا سرحد و سامان هازندران در ترتیب (۴) همین کتاب ص ۲۸۰

(۵) تاریخ گیلان ص ۱۵۹

راه کرگان رود به آقاولر که به راه زنجان واردییل ملحق می شود ، راهی فرعی به نظر می رسد . بخش کرگان رود به سه ناحیه کوچکتر به این شرح تقسیم می شود : اطاق سرا سمت جنوب ، لیسار و هریره دشت در شمال اطاق سرا ، حویق و چوبر شمال لیسار و هریره دشت ، که سامان آن تا سرحد آستارا کشیده می شود .

خلفا رود که در عرض شمالی سی و هفت درجه و چهل و هفت دقیقه و طول شرقی چهل و نه درجه و شش دقیقه قرار گرفته است و میان چشمه خاله و هنده - کران به دریای خزر می ریزد ، حدفاصل کرگان رود و اسالم است .

ابت (Abbott) در سال ۱۲۵۹ قمری (= ۱۸۴۳ میلادی) از بخش تالش نشین کرگان رود دیدن کرده است و درباره آن چنین می نویسد :

کرگان رود ، رودخانه کوهستانی تنگی است که از دره زیبای آقاولر سرچشمه می گیرد . سفر قبل این دره را من سر ازیر آمده ام . بستر آن ۱۵۰ یارد است . این رودخانه در فصل بهار در بستر خود ، ارروی شاخه ها و تنه های خوابیده درختان عبور می کند . در مصب این رود ، ماهی ازون برون و قسمتهای بالاتر ، آزاد ماهی صید می شود . مأمور روسی ، صید ماهی ازون برون را در مصب این رودخانه ، هفتصد تومان اجاره داده بود و دولت ایران بدو اعتراض کرده بود و بالاخان از گرفتن ماهی جلوگیری می کرد .

از دهانه آستارا تا دهانه کرگان رود ، بیش از پنجاه میل است . یک خانه در ساحل دیده نمی شود . آبادیها در دل جنگل است و از راه ساحلی پیدا نیست. (۱)

آثار و بناهای تاریخی کرگان رود

قبور گبری و بقعه های چوبر

- ۱ - بقعه شیخ مراد . ۲ - ارون داشلر در مزرعه های زیر مرعه نوروز
- ۴ - مرفش داشلری در کر بولاع ۴ - گور قسری در بالاسی . ۵ - گور قبری

(۱) یادداشت های ماشین شده ابت (Abbott) متعلق به آقای چنگیز شیخانی ص ۱۳ .

در رشی ۶ - تربة پياچم در حاحی یدالله محله چوبر ۷ - بقعه خانم نر گيساوا .

قبرستانهای قدیمی و بقعه‌های حویق

۱ - بقعه نوسالا (ال کوی) ۲ - سیداحافی در دهکده حویق، سررا آستارا

به ابرلی (= بندرپهلوی) طرف دست راست جاده یعنی سمت غربی حویق .

قبرستانهای قدیمی و بقعه‌های شیرآباد

۱ - گور قسری (= فور گمري) در دُرر گو ۲۰ - تربه‌ای در دهکده

شیرآباد شامل بنائى ساده با صندوقی چوبین و بام ایوانها و بنای اصلی سفال
سراست

تربة امام سلطان محمود شاه دینوری بن زیدبن

امام زین العابدین علیه السلام

در دهکده شاه میلارزن (= میل لرزان) خطبه سرا (۱)

بنای اصلی از داخل هشت ضلعی است . طول اضلاع آن از ۱۴۵ تا ۱۵۰

سانتیمتر است مصالح بنا ، گچ و آجرى است که در محل بخته و تهیه شده است .

در چوبین ساده ورودی طرف مشرق و ارتفاع آن ۱۵۰ و عرض آن ۷۱ سانتیمتر است .

در سمت جنوب ، قسمت پائین گنبد ، پنجره نورگیری است که کتیبه دور کنند

را قطع می کند طاق بناگندی مدور است که از فاصله دو متر و نیمی از کف

بنا شروع می شود در حاشیه با خط بردیک به انسح با رنگ نوشته اند .

لا اکر اه فی الدین قد تبس الرشدمن العی فمن یکمر بالطاغوت ویومن بالله فقد العلی

العظیم این عمارت به همین شکل چندین بار در حاشیه تکرار شده است . به

فاصله نیم متری از این کتیبه چهار نقش با چهار نام علی گچ بری شده است .

در قسمت بالای گنبد که خود به شکل گنبد کوچکتری است ، نقش تریجی هجده

قسمتی پیدا است .

(۱) در محله ایشیک آغاسی خطبه سرا ، بارماندگان حسین قلی خان ایشیک آغاسی

نادر شاه ایشاک زندگی می کند حسین قلی خان را کشته و برادرش را کور کرده و خاندان هر دو

را بدینجا کوچانده اند راه دهکده شاه میلارزن از محله ایشیک آغاسی ، در کنار رودخانه

در حدود بیست کیلومتر بالای رود

در بنجره نور گیر سابق الذکر الواری چهارسو قرار داده شده است . در مرکز بنا ، این الوار بر پایه‌های چوبین صندل قرار دارد . این پایه متحرك و معروف به میل لرزان است . در قسمت جنوبی این میل ، صندوق مشك هزار است طول آن ۱۸۰ و عرض آن ۱۳۰ و ارتفاع آن ۱۲۵ سانتیمتر است . صندوق ، چوبین و دارای دو نقش است قسمتی از بدنه آن شطرنجی حصیری است و قسمتی از آن نقش بر کار تری دارد . یعنی چهار چوب تراشیده ، افقی و چهار چوب با همان ابعاد عمودی قرار داده شده است . بالای سر در ورودی نیز بنجره نور گیر کوچکی تعبیه شده است .

گنبد و پایه آن از خارج سفیدکاری است و گنبد در چهار طرف محجری چوبین دارد این محجرهای چوبین بدنه ایوانی را تشکیل می‌دهند که از کف ایوانهای اطراف خود سانتیمتر داین تر افتاده است . ایوانها از طرف شمال به عسایه وزینیه راه دارد . ایوان جنوبی و غربی و شرقی رو به حیاط بقعه است . جلو این ایوانها تکائلی چوبین است که هر طرف آن هفت ستون چهار سوی پجورده با سرستون دارد ایوانهای اطراف گنبد اصلی بر هر يك شش ستون با همان مشخصات دارد . در ایوان شمالی گنبد ، محرابی ارگچ است

بالای سر در ورودی بقعه رنجیری چوبین که گویا خوب کیش است به طول سه متر در دو طرف آویزان است که علامت بست بودن بقعه است (عکس شماره ۱۳) میان رنجسر قنبدیلی مکعب چوبین که هر ضلع آن ۱۱ سانتیمتر است آویزان است چهار طرف این قنبدیل سوراخ است و سوراخها به محفظه‌ای راه دارد که در وسط آن گوئی چوبین است که از هیچیک از سوراخها بیرون نمی‌آید . (عکس شماره ۱۴) بام گنبد و ایوانها سراسر حاب بوش و لبه ایوانها يك داشته است .

مسجد بقعه در شمال بنای اصلی بقعه است قسمت بئان صاع جنوبی مسجد تحته کوبی و قسمت بالا ، مشك شطرنجی است در ورودی ایوان بقعه نیز در ایوان مسجد است .

در ضلع شرقی عماسیه (= مسجد مردانه) . دو ستون لاج لنگری است که تا کنون عجیب ترین ستون‌نهایی است که من در گیلان دیده‌ام . در قسمت پایه یکی از آنها که مکعب شکل است چهار سوراخ مدور ، در چهار بدنه این مکعب است و داخل محفظه‌ای که سوراخها بدان راه دارد ، گوئی آراد است که از هیچیک از سوراخها بیرون نمی‌آید . (عکس شماره ۱۵) قسمت میان این ستون ، یعنی قسمتی که میان پایه و سر ستون است ، لاج لنگری مارپیچ است . (عکس شماره ۱۶) طرح بدنه ستون دیگر لاج لنگری حصیری است و بسیار ظریف کار کرده‌اند (عکس شماره ۱۷) در ریزرستونها ، در طرفین ستون ، دو میله است که خود حلقه‌ای دارد و حلقه‌های آنها داخل حلقه‌هایی است که از ستون در آورده‌اند . (عکس شماره ۱۸) بر این دو میل که طرفین ستون آویزان است کنده کاری و نقشهای زیبا است . (عکس شماره ۱۹) این دو ستون در مقابل ایوان شرقی است که عرض آن به اندازه یک متر است طرف عربی مسجد مردانه پنج ستون است که پائین آنها تکامل دارد . ریمسیه (= مسجد زنانه) متصل به مسجد مردانه است و طرف شمالی آن هفت ستون چهارسوی پنج زده داسر ستون است

ضلع عربی بنای اصلی بقعه ۷۴۵ سانتیمتر و ضلع شمالی ۷۵۰ سانتیمتر است . طول مسجدها ۷۳۰ و عرض مسجد زنانه با ایوان شرقی آن ۷۲۰ سانتیمتر است . دام مسجدها نیز حلب پوش ولنه آنها یک‌دشته است سقف مسجد دماسا (= لمبه کوبی) و دحین (= دل کوبی) است . اطراف حیاط بقعه خندق و حصاری دارد . درختان کیش در حیاط بقعه دیده می‌شود محیط دایره یکی از آنها ۱۳۰ و دیگری ۱۵۰ سانتیمتر بود . کیشها بسیار کهن و قطور و عمر آنها بیش از هفتصد یا هشتصد سال است .

مراسم علم بندی در این بقعه اول محرم و مراسم علم و احینی سیردهم

محرم بر ما می‌شود

قبر سیدان سر راه تربت سلطان محمود شاء دینوری

بر سر راه تربت سلطان محمود شاه و نزدیک به آبادی شاه میلارزن و بر رشته کوهی که تربت سلطان محمود شاه بر آن بنا شده است درخت بلوط عظیمی است که محیط دایره تنه آن ۴۲۰ سانتیمتر است. در زیر این درخت که همتسال دو سنگ قبر قدیمی عجیب است. طول اولی ۱۳۰ و عرض آن ۴۰ و ارتفاع آن ۴۵ سانتیمتر است. بر سطح بالای سنگ، در سمت سر شخص مدفون، نیم کره‌ای از بدنه سنگ بیرون آمده است که قطر دایره آن ۲۵ سانتیمتر است: گوشه این سنگ و مقداری از این نیمکره به زیر ریشه بلوط رفته است. سنگ دیگر که پائین تر است، طولش ۱۵۰ و عرض ۴۰ و ارتفاع کلی، به انضمام پایه ۴۸ و پایه آن ۱۰ سانتیمتر است. بر بالای این سنگ نیز نیمکره‌ای به قطر ۳۰ سانتیمتر بیرون آمده است. در فاصله ۸ سانتیمتر از لبه بالای سنگ حاشیه کشی دارد و طرح محرابی نیم دایره‌ای نیز بر آن دیده می‌شود.

سنگ دیگری که خارج از حصار سنگین این گورستان است به طول ۱۳۰ و عرض و ارتفاع ۳۵ سانتیمتر و ساده و بدون نقش و نیمکره است.

فبرستانها و بقعه‌های اطراف خطبه سرا

۱- بقعه کشاور. ۲- بقعه بوسرا. ۳- پیر باغرو در بیلاق میان خطبه سرا و هره دشت بر بالای قله کوه.

تربه سوست

نزدیک دهکده سوست، سمت راست راه خطبه سرا به لیسار، در پنجاه متری جاده در میان جنگل کیش، اطاقی چوبی قدیمی است می‌گویند در این اطاق دو برادر از اولاد پیغمبر مدفونند اطراف آن ایوانی با تکائیل چوبی دارد. در ورودی بقعه در ایوان شرقی است و جلو این ایوان، هفت ستون چهار سوست. ایوان عربی پنج ستون چهار سو دارد.

قلعه لیسار

در نومندان لیسار

این قلعه استوار با باروئی بسیار مستحکم بر بالای تپه‌ای بر چهار کیلومتری دوری دریا خزر بنا شده است. رابینو در سال ۱۳۳۱ هـ. ق از قول Monteith که مقدم بر این تاریخ این قلعه را دیده است چنین می‌نویسد:

قلعه لیسار، روی تپه کوتاهی در چهار کیلومتری دریا خزر است. بنای قلعه سراسر اراضی مسطح بالای تپه را فرا گرفته است. حصار آن بسیار مستحکم بنا شده و احتمال دارد قبل از دوران اسلامی نیز وجود داشته است. آب انبار آن به بهترین وضعی باقی مانده و هنوز پر آب است و هر چه از آب آن بردارند سطح آب پائین نمی‌رود. محتمل است که از زیر با گنگ به یکی از سرچشمه‌های کوهستانی که در سطح آب قرار دارد، راه داشته باشد. مسیر این گنگ‌ها ابداً معلوم نیست و بسیار خوب پوشانده شده است. با اینکه بنای این قلعه به بهترین وضعی بر پای مانده است، چیز قابل توجیهی در این قلعه نیست و کتیبه و نوشته‌ای ندارد. (۱)

محمد علی کیلک در آخر کتاب شیخ زاهد کیلانی فهرستی از نامهای جغرافیائی کیلان را آورده است و در ذیل کرگان رود می‌نویسد «در قریه قلعه بین، قلعه ایست به نام صفاری»^(۲) و رهنگ جغرافیائی آرتش اطلاعات زیر را درباره این قلعه به ما می‌دهد:

«قلعه خرابه ای به نام قلعه صلصال در قلعه بین دهکده‌ای جزء دهستان لیسار هره دشت بخش مرکزی شهرستان طوالش هیجده کیلومتری شمال هشت پیر و دو کیلومتری غرب راه آستارا به پهلوی است.»
مردم اطراف نیز این قلعه را از صلصال می‌دانند. بسیاری از قلعه‌های کوهستانی منسوب به این مردان شناخته و شخصیت غیر تاریخی است. تنها محمد-

(۱) کیلان رابینو ص ۹۷ و ۹۸ (۲) شیخ زاهد کیلانی ص ۱۱۱.

علی گیلک است که این قلعه را قلعه صفاری خوانده و اسناد و مدارک هم برای این نام گذاری نشان نداده است. این قلعه سنگی با بجا مسلماً روزی پایگاه یا پناهگاه یکی از امرای محلی و سربازان و اطرافیان او بوده است.

مساحت تقریبی سطح کوهی که این قلعه بر آن قرار گرفته است ۴ متر × ۵ متر است که به علت روئیدن درختان زیاد و بوته‌های خار اندازه دقیق نتوان گرفت. در ورودی قلعه شرقی و به ارتفاع ۳۵ سانتیمتر تا وسط هلال طاق شکسته و عرض آن ۲۲ سانتیمتر است. در ورودی قلعه روزی جلو تر بوده است، به علت حرابی باروی خارج، سردر دومی، در ورودی قلعه شده است. (عکس شماره ۲۰) عرض باروی قلعه ۱۸۰ تا ۲۱۰ سانتیمتر و ارتفاع موجود آن پنج تا شش متر و در پاره‌های جاها، ده تا دوازده متر است. قطر دیوار جنوب غربی ۱۹۰ سانتیمتر است. مصالح ساختمانی دیوارها سنگ بادبر و ساروج است.

آب انبار قلعه خارج از ارگ و داخل باروی اصلی است و در شمال شمال غرب بنای قلعه، مناشده است. طول آن در حدود پنج متر و عرض سه متر و ارتفاع از کف موجود چهار متر است. مصالح ساختمانی آن آجرهایی به ابعاد ۲۲ سانتیمتر و قطر ۴ سانتیمتر و ملاتی نظیر ساروج سبید است. (عکس شماره ۲۱) متصل به باروی شرقی، حصار ارگ قلعه است. مدخل ارگ بزرگ دارای طاقی با هلال شکسته است. ارگ بنایی مربع شکل به ابعاد ده تا دوازده متر است که چهار کنج آن برجهای گاو بهاو (= توپر) دارد. (عکس شماره ۲۲ و ۲۳ و ۲۴) در باروی شرقی ارگ دو پنجره است. پنجره طرف راست آن کوچکتر است. هر دو پنجره دارای طاقی با هلال شکسته و از آجر بنا شده است. مصالح ساختمانی ارگ نیز سنگ و ساروج است. طاقی گسندی شکل نیز داخل ارگ دیده شد.

تربه آجری لیسار

در محوطه‌ای از جنگل کبش که سه اصاه کیش آن بسیار کهن است و دارای

دو درخت آراد کهنسال است، گنبد آحری که کمر بند گنبد در خاک و فقط طاق هلالی آن بیرون است، دیده می شود. قطر دایره این گنبد ۴۴ سانتیمتر و قطر دیوار آن چهل سانتیمتر است. ارتفاع میان طاق از کف زمین اصلی ۲۳ سانتیمتر است. ابعاد آحرهائی که در این منابه کار گرفته است میان ۲۲ تا ۲۵ سانتیمتر است و قطر آنها به منح سانتیمتر می رسد، اطراف این گنبد قبرستانی قدیمی است

تربة سلطان سید، محمود در قبری محله جو کندان

بنای اصلی به طول ۵/۵۰ و عرض ۵ متر است. چهار طرف آن ایوان دارد. عرض ایوان قبلی، هشتاد سانتیمتر و ایوانهای شرقی و غربی، یک متر و ایوان شمالی دو متر است. در هر طرف ایوان شش ستون چهار سوست. لبه ایوانها تکائیل دارد. (عکس شماره ۲۵) در ورودی بقعه در ایوان جنوبی است. ضریحی مشبک، صندوقی چوبی ساده را که میان بنای اصلی است، احاطه کرده است. سقف بنا و ایوانها، و اشان کشی و از روپل کوبی است. نام منشور مربع القاعده و لت بوش است. اطراف بقعه قبرستانی قدیمی است و بقعه و قبرستان در زیر درختان قدیمی کیش و آراد و کنوس است.

تربة سید صلاح الدین و سید فضل الله معروف به قوشه جد (۱) در ترک محله جو کندان

بنای این بقعه نظیر بقعه سلطان سید محمود و بزرگتر از آن است. قبرستانی بر رگک و قدیمی بالای بلندی نزدیک آن است.

تربة بابا کمال در جنگل کرا الا در راه بیلاق اسبومار جو کندان

بنایی کرسی بلند، چهار طرف ستونهای چوبین چهارسو و لبه ایوانها دارای تکائیل است. نام بنا، منشور مربع القاعده و لت بوش است.

(۱) قوشه جد (بفتح حم) در زبان تالشی به معنی یک جهت سید است

ترتبه ننین کشی در پرد سردر راه بیلاق
اسبومار جو کندان

این بنا نظیر بنای بابا کمال است.

ترتبه سید محمود و سید زین العابدین فرزندان
امام جعفر الصادق علیه السلام
معروف به قوشدجد
در تنگ دی (= تنگ ده) تول گیلان هشتپن

این دو برادر، در دو بنای جداگانه مدفونند. بنای اول که مدفن سید محمود و زن و دختر و پسر اوست، شامل بنائی آجرى و سنگى است. دیوار شرقى این بنا، شامل چهارستون چهارسوست که سقف بر آنها تکیه دارد. جلو ایوان شرقى نیز چهارستون چهارسوست.

بنای دوم که کمی بالاتر است، مدفن سید زین العابدین و همسر و پسر اوست. این بنا سه پنجره در شرق و جنوب و شمال دارد. سقف هر دو بنا و اشان کشی و بام آنها آهک پوش است. در بقعه سید محمود، چهار قبر آجرى و در بقعه سید زین العابدین سه قبر آجرى دیده می شود.

شجره نامه‌ای به شرح زیر، با خط خوش نسخ، در دست آقای سید قادر اشرف تالش، متولى بقعه است و ایشان اظهار می کنند که این شجره مربوط به سید محمود و سید زین العابدین مدفون در این دو بقعه است. شجره نامه به شرح زیر است:

بسم الله الرحمن الرحيم

و بك نستعين و نستعين

يا قديم يا قدير

صاحب هذا الكتاب الصحيح المستطاب سيد خوره كياى بن امير محمد
كياى بن سيد خوره كياى بن مير عبدالجليل بن مهدي كياى بن حسن كياى بن
هادى كياى بن امير كياى بن حيدر كياى بن قاسم كياى بن يحيى كياى بن ابورصى-

کیای بن ابی الحرب کیای بن محمد کیای بن شمشیر زن کیای بن مهدی کیای بن
 ابی رضی کیای بن کوچک کیای بن مهدی کیای بن امیر احمد کیای بن عیسی
 بن علی بن حسین بن علی بن حسین بن ابی طالب صلوات الله علیهم اجمعین
 فی سنه سبعین و الف من الهجرة ته خیر البریه .

اسناد و مدار کی قدیمی در دست آقای سید قاسم اشرف است که حاکی
 است پدران او بخشودگی از انواع مالیات را داشته اند. تاریخ این اسناد میان
 سالهای ۱۱۰۸ و ۱۲۶۷ قمری است.

* عرصه داشت اول ۴۰ سانتیمتر \times ۲۰ سانتیمتر که شامل سیزده سطر اصلی
 با سه سطر کوتاه در حاشیه است و در حاشیه بالای آن حکم عالی شد مورخ ۱۱۶۸ .
 * عرصه داشت کمترین سید با تنگه دیهی کر گان رودی به طول ۱۱۵
 سانتیمتر و عرص ۱۷ سانتیمتر. در حاشیه بالا نوشته شده است حکم عالی شد آنکه
 کلا تران و کداخدایان محال مر بور بدانند که چون عارض مرد سید و اهل دعا و
 واحب الرعایه می باشد و ارف قدیم الایام الا الآن معاف و مسلم بوده مرفوع القلم
 می باشد لهذا به هیچوجه من الوجوه مزاحم و متعرض حال عارض نشده دیناری
 وجه ارض طمع و توقع ننموده گذراند که بدعا گوئی اشتعال نماید دانسته در
 عهد شناسند سنه ۱۱۷۱

* عرصه داشت سید بابا اردبیلی الاصل ساکن کرگان رود به طول ۴۰
 سانتیمتر و عرص ۱۱ سانتیمتر یاد آوری از ظلم و جور و چپاول دوران نادر شاه
 کرده و می نویسد الحال که عدل و داد حکم فرماست به کار او رسیدگی کنند و او
 را کما فی السابق معاف دارند در حاشیه بالا حکم عالی شد و سپس نامرده را از
 پرداخت مالیات معاف کرده اند مورخ ۱۱۸۴ .

* حکم دیگری به کداخدایان و رعایای محال کرگان رود ناحیه جمکوه
 به طول ۱۲ سانتیمتر و عرص ۱۱/۵ سانتیمتر که سید حسن را از پرداخت انواع
 مالیات معاف می کنند سنه ۱۱۹۲ .

* حکم دیگری مورخ به سال ۱۲۴۱ به طول ۲۸ سانتیمتر و عرض ۱۴ سانتیمتر عموم مباشرین و عمالان و ضابطان و کدخدایان و ریش سفیدان مجال بلوکات کرگانرود اعلام میدارد که عالیجاه سلاله السادات سید بانا اردبیلی الاصل ساکن قریه تنگه ده من بلوکات کرگانرود از قرار تعلیقه حات و نوشتجات حاکمان سابق و ماسلف که در دست دارد از حمله سادات حسینی مراعات جانب او بر همه کس لازم و متحتم است. فلهدا محصن رحمت و الطاف عالی شامل حال و کفیل احوال عالیجناب معری الیه منظور نظر شده متوجه حال و مراقب احوال او باشند و قدغن نمایند احدی از مباشرین دیوان مزاحم و متعرض معزی الیه نباشند گدارند فارغ البال و مرفه الحال بدعا گوئی و ثنا خوانی در زاویه معبد دژ دیاد عمر و دولت عالی مشغول بوده و قدغن نمایند احدی با مالک موروثه اداء واجدای او مزاحم بشوند در اینصورت قدغن لازم دانسته در عهده شناسند. تاریخ شهر صفر المظفر ۱۲۴۱.

* حکم دیگری به طول ۲۰ سانتیمتر و عرض ۱۴ سانتیمتر برای بحشودگی سید حس ار مالیات و رفع مزاحمت کارگزاران دولت مورخ ۱۲۶۷.

تربه

در هشیپر

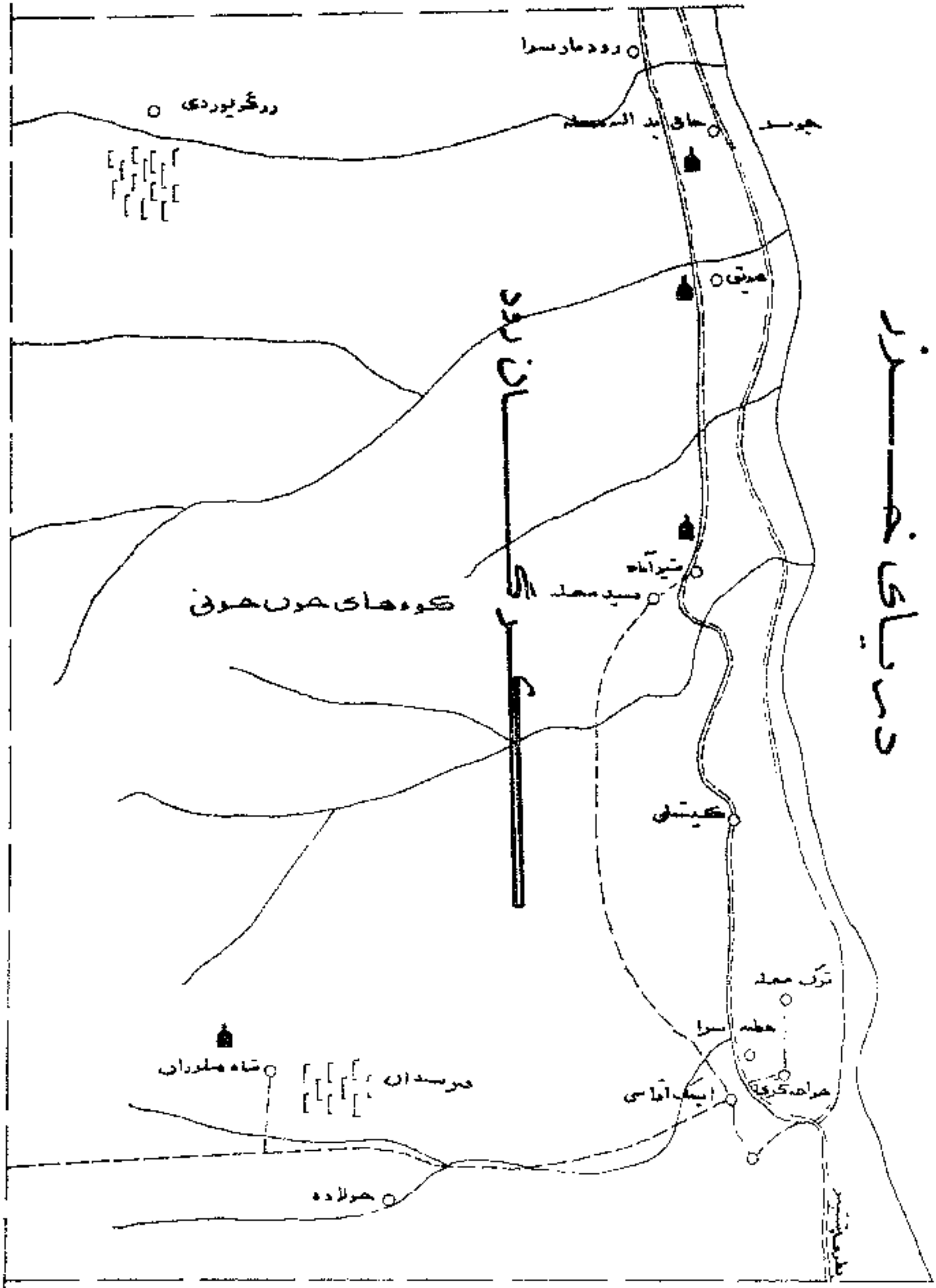
بنائی است چوبین و مستطیل شکل. در قسمت آجر بنا اطاقی کوچک است که در آن صندوقی چوبین است اطراف این بقعه قبرستان بررگی است

تربه سید نیکی بن سید جمال الدین روحی

در دهکده سید نیکی هشیپر

بنای اصلی شامل اطاقی است به طول ۷/۱۰ متر و عرض ۳/۹۰ متر این بنایه حای دیوار، محجری مشك دارد. (عکس شماره ۲۶) نگار و حجرها یکسان است. صاع شمالی و جنوبی بقعه از هفت قسمت مشك و صلح عربی و شرقی از چهار قسمت مجزا تشکیل شده است در وردی طرف شرق است و قسمت سومین

دریای خزر

حاده خداداد امامزاده
 حاده ترمس گوردستان
 حاده مالورد

مقیاس ۱:۱۰۰

نقشه شماره دو مقابل صفحه ۴۸ - آثار و بناهای تاریخی بخش شمال کرگان رود